

JENS TOFTEGAARD

22. december 1889 - 25. februar 1971

I vinteren 1971 døde, 81 år gammel, Jens Toftegaard, som i sine velmagtsdage indtog en fremtrædende plads i økonomernes verden og øvede en betydningsfuld indsats på flere felter af vort samfundsliv.

Toftegaard var født i Langå på Fyn og var søn af en håndværksmester. Han voksede op i et stærkt politisk interesseret hjem. Måske det bidrog til at vække hans interesse for samfundsspørgsmål i større almindelighed. Efter at være blevet student i 1908 valgte han i hvert fald, på trods af velmenende venners råd, det dengang lidet søgte og ikke særligt agtede statsvidenskabelige studium. Han fortrød aldrig valget.

Toftegaard blev cand. polit. i 1914 og blev derefter sekretær i tolddepartementet, hvor han hurtigt fik særlige opgaver i forbindelse med en undersøgelse af toldbeskatningen og planer om omlægning deraf. Efter at have været fuldmægtig nogle år blev han i 1927 chef for Inspektoratet for Tobaksbeskatningen, hvortil blev henlagt administrationen af en stadigt forøget buket af nye forbrugsafgifter.

Toftegaards vigtigste arbejdsfelt var således i de yngre år administrationen af told- og forbrugsbeskatningen. Sin hovedindsats kom han imidlertid til at yde som sparekassemand. I 1935 blev han direktør i Bikuben, hvor han havde været medlem af tilsynsrådet fra 1926, og hvor han fra 1941 var direktionens formand. I Bikubens direktion virkede han fra sit 46. år, til han i 1961 trak sig tilbage, et par år efter at have passeret den normale aldersgrænse. Toftegaard ledede Bikuben i fortsættelse af dens traditioner, men også med sans for nye initiativer på sparekassernes særlige felt. I begyndelsen af hans direktørtid oprettede Bikuben som første sparekasse en særlig byggespareafdeling. På grund af krigstidens særlige forhold og efterkrigstidens finansiering af boligbyggeriet med billige statslån fik denne afdeling i lang tid temmelig trange vilkår, men blomstrede senere noget op. Allerede før sin direktørtid havde Toftegaard rejst spørgsmålet om indførelse af bogføringsmaskiner. Tanken stødte imidlertid på modstand, bl.a. hos myndighederne, men blev realiseret i 1950'erne. Forholdsregler til fremme af opsparingen havde altid Toftegaards levende interesse. Han tog sig meget af Bikubens medvirken ved oprettelse af pensionsopsparings-ordninger, som han fik bragt på en standardiseret form, og interesserede sig stærkt for oprettelse af spareklubber i virksomhederne.

Jens Toftegaard

JENS TOFTEGAARD

22. december 1889 - 25. februar 1971

I vinteren 1971 døde, 81 år gammel, Jens Toftegaard, som i sine velmagtsdage indtog en fremtrædende plads i økonomernes verden og øvede en betydningsfuld indsats på flere felter af vort samfundsliv.

Toftegaard var født i Langå på Fyn og var søn af en håndværksmester. Han voksede op i et stærkt politisk interesseret hjem. Måske det bidrog til at vække hans interesse for samfundsspørgsmål i større almindelighed. Efter at være blevet student i 1908 valgte han i hvert fald, på trods af velmenende venners råd, det dengang lidet søgte og ikke særligt agtede statsvidenskabelige studium. Han fortrød aldrig valget.

Toftegaard blev cand. polit. i 1914 og blev derefter sekretær i tolddepartementet, hvor han hurtigt fik særlige opgaver i forbindelse med en undersøgelse af toldbeskatningen og planer om omlægning deraf. Efter at have været fuldmægtig nogle år blev han i 1927 chef for Inspektoratet for Tobaksbeskatningen, hvortil blev henlagt administrationen af en stadigt forøget buket af nye forbrugsafgifter.

Toftegaards vigtigste arbejdsfelt var således i de yngre år administrationen af told- og forbrugsbeskatningen. Sin hovedindsats kom han imidlertid til at yde som sparekassemand. I 1935 blev han direktør i Bikuben, hvor han havde været medlem af tilsynsrådet fra 1926, og hvor han fra 1941 var direktionens formand. I Bikubens direktion virkede han fra sit 46. år, til han i 1961 trak sig tilbage, et par år efter at have passeret den normale aldersgrænse. Toftegaard ledede Bikuben i fortsættelse af dens traditioner, men også med sans for nye initiativer på sparekassernes særlige felt. I begyndelsen af hans direktørtid oprettede Bikuben som første sparekasse en særlig byggespareafdeling. På grund af krigstidens særlige forhold og efterkrigstidens finansiering af boligbyggeriet med billige statslån fik denne afdeling i lang tid temmelig trange vilkår, men blomstrede senere noget op. Allerede før sin direktørtid havde Toftegaard rejst spørgsmålet om indførelse af bogføringsmaskiner. Tanken stødte imidlertid på modstand, bl.a. hos myndighederne, men blev realiseret i 1950'erne. Forholdsregler til fremme af opsparingen havde altid Toftegaards levende interesse. Han tog sig meget af Bikubens medvirken ved oprettelse af pensionsopsparings-ordninger, som han fik bragt på en standardiseret form, og interesserede sig stærkt for oprettelse af spareklubber i virksomhederne.

I sparekassernes organisationsarbejde og øvrige fællesforetagender nedlagde Toftegaard megen energi og opnåede betydningsfulde resultater. Det skyldtes i første række hans vedholdende bestræbelser og formidlende evner, at det i 1947 lykkedes at udjævne modstridende synspunkter og interesser og få dannet Danmarks Sparekasseforening som en fælles organisation for alle landets sparekasser til afløsning for tidligere tiders mere splittede organisationsforhold. Han blev ganske naturligt den nye forenings første formand og bestred dette hverv i ti år. Han var ligeledes en drivende kraft ved etableringen af Fællesbanken for Danmarks Sparekasser i 1949 som en central bankforbindelse for sparekasserne. Også oprettelsen af Danmarks Sparekassehøjskole i 1957 og andre fælles undervisningstiltag havde hans store interesse.

Straks ved krigens slutning lagde Toftegaard sig i selen for at få genoptaget det afbrudte samarbejde mellem de nordiske sparekasser gennem Nordens Centrala Sparbankföreningars Delegation og ligeledes det mere vidtspændende internationale samarbejde gennem International Thrift Institute, som også havde ligget brak. Han var i en årrække medlem af disse institutioners styrelse. Også på andre områder end sparekassernes optog tanken om nordisk samarbejde ham meget, og han var i mange år medlem af styrelsen for Foreningen Norden.

For Bikubens personale var Toftegaard en usædvanligt afholdt chef. I hans første direktørtid var personalet endnu helt uorganiseret. De patriarkalske tilstande, som dengang herskede, passede egentlig udmærket til Toftegaard, men han så med stor forståelse på senere organisationsbestræbelser. Det lå ham meget på sinde, at Bikuben skulle være et sted, hvor personalet trivedes og holdt af at være.

Det var ikke et resultat af kølige personalepolitiske overvejelser, men et udslag blandt mange af et afgørende træk ved Toftegaards personlighed, nemlig at han interesserede sig levende for sine medmennesker og for deres ve og vel. Samtidig havde han en udpræget evne til at tale med folk af alle slags. Han kom menneskene i møde med åbenhed og velvilje og viste dem tillid. Han var dog ikke nogen ganske ukritisk iagttagere af sine omgivelser, men skulle der siges noget, der måtte være ubehageligt for den, det blev rettet til, kunne han sige det sådan, at det ikke satte brod.

I de forskellige kredse, hvor Toftegaard færdedes, blev han selv mødt med stor tillid og respekt. Man følte sig tryk ved hans rolige og ligevægtige væsen, og man havde tillid til hans retsindighed og hans hensigter, til hans dygtighed og hans dømmekraft. Intet under derfor, at der blev kaldt på ham og trukket på ham fra mange sider. Talrige hverv ville man have ham til at overtage, og mange medlemmer af en stor kreds af venner og bekendte søgte hans råd i personlige og private anliggender. Toftegaard havde en meget betydelig arbejdsevne, og han sparede sig ikke. Han lagde meget arbejde i ledelsen af

Bikuben. Han var ikke de hurtige afgørelsesers mand. Han overvejede sagerne grundigt, og han tog sig af både detaljer og store linjer. Alligevel fandt han stunder til mange andre gøremål.

Det lå lige for, at han trådte ind i forskellige offentlige kommissioner og udvalg om kapitalmarkedsforhold og om skattelettelse for privat opsparing. Han var også medlem af samarbejdsudvalget af 1955, der bl.a. stillede forslag om oprettelse af et samfundsøkonomisk råd. Når man betragter den lange liste over hans forskellige hverv og aktiviteter, ses det iøvrigt, at der var to hovedområder, der havde hans særlige interesse.

Det ene var kirkeligt og humanitært arbejde. Han var på dette felt med i mangt og meget. Her skal kun nævnes enkelte ting. Han var bestyrelsesmedlem og mangeårig kasserer for Diakonissestiftelsen, og han sad i en lang årrække i styrelsen for Det økumeniske Fællesråd for Danmark – endnu en sag, hvor han gav sin støtte til samarbejde og forståelse på tværs af det, der skiller. Fuglsang-refugiet, som han havde været med til at oprette, var en institution, der havde en stor plads i hans hjerte.

Det andet særlige interessefelt var det faglige. Umiddelbart efter overstået statsvidenskabelig eksamen var Toftegaard i 1915–17 manuduktør i statistikkens teori. I årene 1917–25 var han assistent ved Statistisk Laboratorium. Her fik han iøvrigt en kontakt, der kom til at række ud over det faglige. Han kom i nær forbindelse med Harald Westergaard, hvis livsholdning og sympatier han i stor udstrækning delte, og som han kom til at samarbejde med også uden for universitetet. Efter at have forladt Statistisk Laboratorium var Toftegaard i årene 1926–41 lærer i nationaløkonomi ved Handelshøjskolen i København. I 1934–35 var han under direktørens (rektors) sygdom konstitueret som direktør for Handelshøjskolen. I mere end 25 år gav Toftegaard sig således af med undervisning. Han holdt meget af sine undervisningstimer, og det tag, han havde på at lære fra sig, kom ham også til gode i hans øvrige virksomhed. Både hans skriftlige arbejder og hans mundtlige beretninger og sagsfremstillinger i Bikuben, på sparekassেমøder og andre steder var præget af klarhed og pædagogisk sans.

Også efter at hans egen undervisning var holdt op, søgte Toftegaard, omend på lidt større afstand, at følge den udvikling, der fandt sted inden for undervisningen og forskningen i de økonomiske videnskaber. Han hørte til en kreds af venner blandt Bircks lærlinge, som vedligeholdte interessen for deres fag, og for hvem den økonomiske politik var et stadigt samtaleemne, når de traf sammen. Toftegaard var medlem af bestyrelsen for Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse i årene 1946–68 og bevarede på den måde forbindelsen med Handelshøjskolen efter sin afgang som lærer. I perioden 1935–45 var han censor ved statsvidenskabelig eksamen.

Til brug for handelsskolernes undervisning skrev Toftegaard sammen med K. Enevold Sørensen, K. Vedel-Petersen og G. E. Riemann en lærebog

i nationaløkonomi og økonomisk samfundsbeskrivelse, *Almindelig erhvervs-lære*, Kbh. 1928. Den blev bl.a. benyttet ved Handelshøjskolen. I 1929 udgav han bogen *Vore skatter* (3. udg. 1942 sammen med C. Ulrich Mortensen), og hans skriftlige arbejder omfatter desuden et jubilæumsskrift, *Bikuben 1907-32*, Kbh. 1932, og en række tidsskriftsartikler o.l., bl.a. om konjunkturbestemt rente og om det danske kapitalmarked i årene 1940-50.

For Nationaløkonomisk Forening og *Nationaløkonomisk Tidsskrift* var Toftegaard en trofast ven. Han var sekretær for foreningen og redaktør af tidsskriftet i årene 1930-35 og sad senere nogle år i bestyrelsen. Han tog flittigt del i de nordiske nationaløkonomiske møder og lagde et stort arbejde i forberedelsen af det første nordiske møde – i København 1946 – efter krigstidens afbrydelse. I 1962 udnævntes han til æresmedlem af foreningen.

Ved Bikubens 100 års jubilæum i 1957 var det Toftegaard en glæde at være med til at oprette en fond, der i hans formulering fik navnet Bikubens fond til ungdommens uddannelse, forskningens fremme og opsparingens opmuntring. Her er peget på tre ting, der lå ham meget på sinde. Det var ham også en tilfredsstillelse i egenskab af bestyrelsesmedlem i A/S Chr. Augustinus Fabrikker at tage del i oprettelsen af en fond, der bl.a. har uddelt Augustinusprisen.

Ved en fest, som Bikuben holdt i anledning af Toftegaards 60 års fødselsdag, udtalte han selv, at han var en lykkelig mand. Af temperament havde han utvivlsomt anlæg for at være det. Han syntes altid at have fred med tilværelsen og med sig selv. Men han opnåede også – med støtte og ståsted i et harmonisk familieliv – at få udfoldelse for sine evner i et mangeartet arbejde, som lykkedes for ham og gav ham glæde og tilfredsstillelse.

H. Winding Pedersen*

* Professor ved Københavns Universitet.